

УДК (091)

Кириченко М.С.

**ПОСТСУЧАСНА ФІЛОСОФІЯ: PRO ET CONTRA /
POST-CONTEMPORARY PHILISOPHY: PRO ET CONTRA**

Питання визначення постсучасності, як і постсучасної філософії є досить актуальною проблемою сьогодення. Оскільки, за спробами перекладу швидкозмінюваного світу на мову соціального та гуманітарного знання, постають все нові та нові поняття, концепти, характеристики, смисли які досить часто є необгрунтованими/безпідставними або ж не мають чіткості визначення. Проблема з визначеннями формується насамперед тому, що сучасні філософи, експерти переважно вчиняють спроби визначати всі ті прискорення, які виникли протягом останнього часу, вони ладні розмірковувати про зростаючу цифрову чи економічну нерівність, виникнення «нових бідних» і «постлюдини», постфордизм, кібербезпеку, шифропанк-культуру чи блокчейн-системи в політиці і економіці, але найбільш важливі визначення залишають на рівні «чорних ящиків».

Ключові слова: сучасність, пост-сучасність, постсучасна філософія, нова філософія, сьогодення, повсякденність.

Кириченко М.С. Постсовременная философия: pro et contra / post-contemporary philisophy: pro et contra. *Вопрос определения постсовременности, как и постсовременной философии является весьма актуальной проблемой настоящего времени. Поскольку, за попытками перевода быстроизменяющихся процессов мира на язык социального и гуманитарного знания, возникают все новые и новые понятия, концепты, характеристики, смыслы, которые зачастую являются необоснованными / безосновательными или не имеют четкости определения. Проблема с определениями формируется прежде всего потому, что современные философы, эксперты преимущественно совершают попытки определять все те ускорения, которые возникли в последнее время, они готовы рассуждать о растущем цифровом или экономическом неравенстве, возникновении «новых бедных» и «постчеловека», постфордизм, кибербезопасность, шифропанк-культуру или блокчейн-системы в политике и экономике, но наиболее важные определения оставляют на уровне «черных ящиков».*

Ключевые слова: современность, пост-современность, постсовременная философия, новая философия, настоящее, повседневность.

Kirichenko M. Post-contemporary philisophy: pro et contra. *The question of the definition of post-contemporary, as well as post-contemporary philosophy is a very topical problem of the present. As the attempts to translate the rapidly changing world into the language of social and humanitarian knowledge, there are new and new concepts, concepts, characteristics, meanings which are often unreasonable/unfounded or lacking in definition. The problem with definitions is formed primarily because modern philosophers and experts tend to*

attempt to identify all the accelerations that have arisen in the last time, they are free to reflect on the growing digital or economic inequality, the emergence of the «new poor» and «post-man», post-morbidity, cyber security, cyfropaneculture or blockade system in politics and the economy, but the most important definitions remain at the level of «black boxes».

Keywords: *modernity, contemporary, post-contemporary, post-contemporary philosophy, new philosophy, everyday life.*

Можливості визначення постсучасної філософії. Для того щоб зрозуміти, що таке постсучасна філософія, необхідно з'ясувати ряд термінів та понять, процесів, завдяки яким виникає можливість визначитися не лише зі змістом категорії «постсучасність», але й унаочнити смисли та її наповнення, а відповідно й дати характеристику постсучасності як напрямку. Логічно, що відштовхуватися варто від тих понять, які виносяться на розгляд в даній статті та дотичних до них. Це відповідно такі поняття як: «сучасність», «постсучасність», «повсякденність» та ін.. Для того, щоб визначити, що таке постсучасність варто насамперед визначити, що таке сучасність.

У визначенні сучасності аналіз слід розпочати з контрастних понять Модерну та Постмодерну. Тобто, перераховуючи коло понять, варто назвати їх: Модерн, Постмодерн, наш час, модерна філософія, постмодерна філософія, сучасна філософія, постсучасна філософія. Складність визначення цих понять пов'язана переважно з тим, що сучасні філософи по різному підходять до їх визначень та тлумачень/інтерпретацій. У визначенні сучасності, постсучасності, постмодерну, можна відштовхуватися від оригінальних думок таких філософів як З. Бауман [3], П. Слотердайк [10], М. Онфре [7], Дж. Агамбен [1]. Вони намагаються визначити сучасність/постсучасність як час, епоху у їх зв'язку з спільнотою, культурою, політичними/геополітичними процесами, суспільством, спільним та індивідуальним. Також, наразі, ми можемо виводити визначення сучасності не лише на основі текстів «професійних філософів», які текстуально викладають та закріплюють власні ідеї, але й до кіно, літератури, мистецтва. Зокрема, постсучасна філософія може бути викладена як текстуально так і кінематографічно. Наприклад, «Антихрист» може бути не лише Ф. Ніцше, але й Ларса фон Трієра [13], в якого «Меланхолія», може виступати як спосіб досягнення постсучасності.

Специфіка термінології. Окрім того, що існує низка усталених визначень/понять/термінів, які зокрема належать полю сучасності чи постсучасності, ще існує ряд специфічної термінології для визначення епохи, термінології визначальної та притаманної саме постсучасності. Постсучасність відтіняють такими поняттями як наш час, «плинна сучасність/«растекающаяся современность» (liquid modernity) [3]. Отже, існує специфічна термінологія постсучасної філософії. Специфіка термінології постсучасності полягає в тому, що предметом постсучасного розгляду стають: смайл, лайк, пост/репост, комент, фейк, хайп, мем, смартфон, гаджет, гіперпосилання/hyperlink, меседж що перегукуються та зустрічаються в постсучасних філософських текстах. Існує термінологія, що притаманна окремим напрямкам постсучасної філософії. Наприклад, специфічна термінологія, яка є характерною для STS та ANT: гібрид, квазі-об'єкт, «парламент речей» та ін. Ця термінологія сповнена «чорними ящиками»: вона начебто

зрозуміла, але застосовується в незвичних значеннях, таких як «переклад» чи «зрада», коли переклад завжди є зрадою/переклад завжди зрада, але це не переклад тексту, а, наприклад, переклад мови природи, суспільства, техніки, науки. Також ряд іншої специфічної постфілософської термінології: гендер, бренд, лого/логотип, банер, білборд (для прикладу, один з останніх фільмів – «Три білборди на межі Еббінга та Міссурі» [12]), мобільність, офшори, туризм та ін. Щодо останніх трьох понять, то зокрема вони є властивими сучасній філософії Дж. Уррі, філософський світ якого вибудовується навколо подібної термінології, а її застосування є досить несподіваним, хоча вона й є доволі розповсюдженою. Парадоксальність цієї термінології полягає ще й в тому, що вона аналізується досить глибоко, зокрема в тематиці такого напрямку як «Mobility studies», але застосовується на незвичний манер.

Термінологічний аналіз. Якщо звернутися до термінологічного аналізу головних понять – сучасність/постсучасність, то щонайперше варто зауважити, що саме поняття сучасність визначається в двох ракурсах, сучасність як *modern* та сучасність як *contemporary*. Також, існує наступний «дослівний» переклад: модерн, як сучасність і пост-модерн, як постсучасність.

Сучасний (лат. *modern*) – це те, що стосується теперішнього часу, теперішній. Модерн/*modern* (від лат. *modernus* – недавній, сучасний, новий). В англ. *modernity* – сучасність; *modern* – сучасний. У французькій традиції (від фр. *Moderne* – новий, сучасний та лат. *modo* – тільки що, щойно та *modus* – міра, спосіб, вимір, *modus vivendi* – стиль життя) – це найменування стилю, який набув широкого поширення в мистецтві кінця XIX-го поч. XX-го ст., головним змістом якого було прагнення художників протиставити свою творчість історизму і еkleктизму мистецтва другої половини XIX ст.. В словниках можна знайти критерії визначення сучасності-як- *modern*: 1. Те, що належить до одного часу, до однієї епохи з кимось, чимось. 2. Те, що стосується теперішнього часу, належить до цієї епохи. 3. Те, що відповідає вимогам свого часу. Те що є важливим, вагомим для справжнього моменту; актуальне, злободенне.

Сучасність як *contemporary* – те, що долає *modernity*. Проілюструвати це можна наступним чином. Описи різниці між модерністським і сучасним мистецтвом з'являються в критичній теорії мистецтва: починаючи з теоретиків франкфуртської школи (20-30-е; Теодора Адорно (Theodor Adorno) і Вальтера Беняміна (Walter Benjamin) надалі вони з'являються в статтях американських арт-критиків, як наприклад Клемент Грінберг (Clement Greenberg), який в 1939-му написав «Авангард і кітч» (*Avant-Garde and Kitsch*). Коли стало зрозуміло, що таке *modern*, *modernism* і *modernity*, потрібно було створити якийсь інший термін, щоб якось позначити та відтінити те мистецтво, яке створювалося після або навіть проти модернізму. Логічно було б, в такому випадку, говорити пост-модерн (*post-modern*) – тобто після модерну/модерністського мистецтва. Але так склалося, що ми не використовуємо термін «пост-модерн/пост-модерністське» по відношенню до мистецтва. Оскільки, по суті «пост-модерністське мистецтво» – це порожнє слово, а тому замість цього терміну з'явилася назва сучасне (*contemporary*) мистецтво. Вперше термін «сучасне мистецтво» використала Розалінд Краус (Rosalind Krauss) – учениця Грінберга, і за сумісництвом одна професорів в Колумбійському

Університеті в Нью-Йорку – в своїй дисертації про Девіда Сміта (David Smith) в Гарварді в 1969-му.

Борис Гройс [6] проводить розмежування між модерним та сучасним наступним чином: *contemporary* орієнтоване винятково на презентацію справжнього, вираз його належності сутності, а модерн орієнтований на майбутнє. Лінгвіст Анрі Мешоннік запропонував більш жорсткий розподіл: контемпорарі – це те, що використовує актуальний інструментарій для створення творів мистецтва, а напрацювання модерну змінюють саме ставлення до мистецтва, створюють якісно нові можливості. Тобто модерн, на відміну від контемпорарі, історичний.

Щодо постсучасності, то досить часто вона ототожнюється з поняттям Постмодерну. Префікс «пост-» походить від лат. *post-* «після, слідом за», далі від того ж кореня, що й грец. *ἐπί* «під час, в, при», *ὀπίσθην* «після, згодом». «Post-» мова завжди йде про час, або ж свідчить про те що вже знаходиться позаду (*postfrontalis*, *posttraumaticus*). Наприклад: постіндустріальний: постіндустріальне суспільство – «після-індустріальне», «після-промислове», або таке, в якому провідна роль не в руках виробництва, а у сфери послуг, науки тощо. Поняття «постіндустріального», визначають майже не головним одне з основних понять сучасної соціологічної теорії, що позначає відрізок історичного часу, хронологічно починається з періоду підриву основ індустріального ладу і тягнеться в майбутнє. «Значу відразу: термін невдалий. «Post» означає «після», а після сучасності виникає нова сучасність, нічого іншого бути не може. Сучасність, що розуміється як сьогодні, є момент переходу від майбутнього до минулого, перевершити її неможливо» [11, с. 38].

В будь-якому випадку префікс «пост-» покликаний описати перехідність, невизначеність, нестабільність, які є характерними для сьогодні. Чимало інтелектуальних «постконструктів» вживаються саме з префіксом «пост-». Це такі як: пост-людина, пост-гуманізм, пост-права, пост-істина, пост-теорія, пост-практика та ін.

Поряд з самим префіксом «пост-» існує ряд іншої визначальної термінології, яка наближує до розуміння постсучасної філософії: сьогодні – (англ. *Present*; фр. *Présent*) – як відповідність ситуації, події, теперішньому; повсякденність (англ. *Everydayness*, фр. *Routine Quotidienne*) – яка потребує розмежування понять повсякденність (лат. *cotidie*) як самоочевидної умови життя людини та буденність (лат. *communitatem*) як звичність та усталеність.

Також, вслід за М. Фуко, не слід ідеалізувати Сучасність, щоб не виникло ситуації, яка сталася з Просвітництвом. Тобто, спочатку філософи відсвяткували народження Просвітництва, але потім довелося констатувати його смерть та відзначити поминки. Наприклад, є однойменна книга «Поминки Просвітництва» Дж. Грея [5].

Тому, інколи постсучасність може позначатися як сучасність. Оскільки, сучасність як архів є умовним позначенням сучасності як певного періоду в філософській історіографії (періодизації). Сучасність яка є сучасністю по відношенню до постсучасності, а відповідно виступає архівом.

Окремі визначення відомих сучасних філософів щодо «Сучасності» та «Сучасної філософії». Дж. Агамбен в роботі «Що сучасно?» [1], зазначає наступне: «Справжньо-належним до свого часу, по-справжньому сучасним є той, хто не співпадає з

ним повністю, хто не йде в ногу з його вимогами і хто саме тому є не актуальним; але саме тому, саме завдяки розриву та анахронізму він більш ніж інші здатен сприймати та вловлювати свій час» [1]. – Дж. Агамбен розглядаючи сучасність, намагається продемонструвати деяку нинішність, тобто вона виступає постсучасністю як теперішнє. Агамбен намагається провести хронологічну межу і ставить під питання – де завершується минуле і де починається сучасність.

Досить штучним здається поділ на епохи, за принципом переходу від одного століття до іншого. На підтвердження можемо навести думку П. Осборна щодо складної темпоральності постсучасності. «The root idea of the contemporary as a living, existing, or occurring together in time, then, requires further specification as a differential historical temporality of the present: a coming together of different but equally present times, a temporal unity in disjunction, or a disjunctive unity of present times» / «Темпоральність сучасного виявляється підвішеною, з одного боку, розумінням її як просторового розширення типу хронологічної спів-присутності..., а з іншого, радикально диз'юнктивним полем відношень, в якому перетинається та взаємодіє множинність різноманітних часів» [7].

Тобто хронологія виявляється умовністю. Сучасність як постсучасність розрізняється саме через власну актуальність по відношенню до нинішнього та того, що відбувається та має масовий характер. Ті процеси, які проходять в суспільстві, ті відносини між людьми та набір предметів якими користується людина, все це є тим, що потребує філософського осмислення. І та «класична» і сучасна філософія, які не мали, наприклад, цих предметів в наявності (таких як: смартфон, інтернет, та інше), – фізично не мали можливості філософськи осягати реалії сьогодення. Тому, розмови про те, що Платон є сучасним філософом, або Сартр, не мають відношення до теперішньої реальності пов'язаної, наприклад, зі зміною технологій.

Тут постає питання – наскільки універсальними є класичні філософські поняття/категорії, такі як буття, суще та ін., та чи можуть вони в себе всотувати все те, що виникає та постає з плином часу? Чи можуть вони акумулювати все те, що пов'язане з суспільними змінами? А отже, постає питання - наскільки вони є універсальними в прагненні філософів, використовуючи їх пояснювати конкретні явища, тобто бути предметно-орієнтованими.

Але, наприклад, А. Бадью [2] вважає, що філософія є позачасовою та універсальною, відповідно разом з її термінологією. «... будь-яка філософія споріднена за стилістикою своїй епосі. Подібна постійна сучасність спрямована, тим не менш, не на емпіричний час, а на те, що Платон називає «часове завжди» на поза-часову сутність часу, яку філософія називає вічністю»; «...унікальні взаємини із власним часом, що поєднують з ним і, разом з тим, від нього дистанціюють; а вірніше, це відношення з часом, який поєднується з ним через невідповідність і анахронізм. Ті, хто занадто повно співпадають з епохою, хто в усьому з нею сплітається, - не сучасники, саме тому, що все це робить їх неспроможними бачити її; вони є такими, що не можуть зосередити на ній свій погляд» [1]. – Наприклад, люди, які користуються всіма досягненнями техніки, але не намагаються дистанціюватися від них, таким чином не усвідомлюючи позитивний чи негативний вплив цих явищ і предметів. Тим самим сучасник, який не є рефлексивним по відношенню до сучасності не є сучасником – «Прониклива людина може не приймати

свій час, але завжди і скрізь усвідомлює свою незворотню належність до нього, усвідомлює неспроможність здійснити втечу з свого часу» [1] – футурологічна неминучість підкреслює те, що індивід, а краще сказати по сучасному – дивід, є замкненим в просторі власної сучасності.

«... [сучасність] – явище у вищій ступені імплзивне, яке не можна засвоїти жодною традиційною практикою і жодною традиційною теорією, а можливо і взагалі будь-якою практикою і будь-якою теорією» [4]. Слід зазначити, що імплзівія – вибух всередину, експлозія – вибух на зовні. Це метафори, які часто застосовує в своїх роботах Ж. Бодрійяр

Бодрійяр є надзвичайним скептиком щодо сучасності, зокрема він вважає, що сучасність тяжіє до самознищення. І тут можна пригадати самозамкнені процеси Дж. Уррі, тобто ті процеси, які одного разу розпочалися та їх не можливо зупинити. Наприклад, як у разі з літаками: незважаючи на те, що вони надзвичайно зашкоджують екології, тим не менше, кількість авіарейсів лише збільшується. «Щодо наступної, то про сучасність, слід зазначити, що вона підкреслює і проводить демаркаційну лінію між філософами минулого та постсучасного, саме в контексті тих проблем, до яких ці філософи звертаються» [4].

На кого з філософів сьогодення можна розраховувати, на думку М. Онфре?: «Чи можна було розраховувати на Мішеля Фуко та Жюльєн Дельоза, не так давно і на П'єра Бурдьє, а сьогодні на купку філософів, які критично осмислюють нашу сучасність: на Жака Дерріда, що розмірковує про гостинність, право на філософію, дружбу, телебачення та тероризм; на Алєна Бадью, що мислить про етику, естетику, але також і про Косово, 11 вересня, про Ле Пєна/Ширака чи Рєне Шєрєра [Rene Scherer], що здійснює нові серійні та фурьєристські варіації на тему космополітизму; на Жака Буврєсса [Jacques Bouveresse], що аналізує владу прєси та негативний вплив прєси, яка фабрикує суспільну думку; на Ноама Хомського [Noam Chomsky], що доводить існування Америки, відмінної від Імперії; на Рауля Ванєйгєма [Raoul Vaneigem], що вперто борсаєтьсє в ліричному та весєлому ситуаціонізмї; на Тонї Нєгрї [Tony Negri], що фіксує спектр глобалізації; потім ще на Аннї Ле Брєн [Annie Le Brun], вірної чорному світлу екзистєнціалізму; на Андрє Горца [Andre Gortz], що піддає радикальній рефлексії працю, прибуток існування, нематеріальний капітал; на Франсуа Дагоньє [Francois Dagognet], що формулює ліву, радикальну та прогрєсivistську епістємологію; на Бєрнарє Стіглєра [Bernard Stigler], що аналізує символічну бідність та її сьогоднішні реальні наслідки. Як не радїти плідності сучасної думки, живої та критичної, такої що доводить життєздатність філософії та противитьсє тій, що поступаєтьсє існуючому світлу?» [8].

«...сучасна «філософія» є узагальненою софістикою, яка між іншим, не позбавлена таланту і величї. Мовні ігри, деконструкція, слабкїсть думки, невиправна рїзнорідність, розбїжність та розрїзнення, руїни Розуму, висування фрагменту, подрїбненї дискурси – все це слугує доведенням на користь софістичної думки і заганє філософію в глухий кут» [2]. – Це є яскравий приклад оцїнки сучасними філософами сучасної філософії, хоча це є надзвичайно дивно, оскїльки сам А. Бадью є сучасним філософом, тому... «Суб'єкт» в його сучасному (пост-кантївськєму) філософськєму сенсї

– це, перш за все, той, хто діє (that which acts); але ще й, в соціальному сенсі, той, хто є «підкореним» (subjected)» [7, с.21].

Варто наголосити на вже акцентованій невизначеності, яка є характерною для постсучасної епохи, постсучасної людини. «Сучасність втрачає в своєму відчутті життя – вміння розрізнявати кризу і стабільність. Більше не виникає жодних позитивних переживань відносно стану, в якому перебуває людина, жодного відчуття, що існування може «вростати» до певного незоро широкого і надійного горизонту, невичерпного собою. Відчуття чогось тимчасового, надуманого, середньострокового лежить в основі всіх суспільних і особистих стратегій» [10].

Додаткові шляхи визначення постсучасності. Сучасність визначається чотирма інституційними комплексами: це капіталізм, індустріалізм, «заснований на використанні неживих джерел енергії та машинної технології», національна держава, «яка здійснює координований контроль над територією в рамках своїх національних кордонів», а також контроль над засобами насильства... «Світ вступає в епоху постсучасності, якщо так можна висловитися, і все більше бачиться симптомів того, що ця фаза може стати завершальною, якщо і не для людства як біологічного популяції, то для нинішньої цивілізації» [11].

Постсучасне життя – це життя в місті, що продовжує своє існування у фрактальній формі. У числі моделей «пост-урбаністичного» простору, організованого цією формою існування, ми знаходимо гіпермаркет. Як вважає Бодрійяр, «роль гіпермаркету виходить далеко за рамки «споживання», і предмети там більше не мають специфічної реальності: первинно їх серіальна, циклічна, видовищна організація – модель майбутніх соціальних відносин» [4, с. 77].

Для постсучасного суспільства в цілому характерним є те що: «предмети більше не є споживчими товарами: вони перестають бути навіть знаками, значення яких і повідомлення яких кожен може дешифрувати і привласнити; вони - тести, вони запитують нас, і ми повинні відповідати їм, і відповідь уже включена в питання» [4, с. 75]. Відтепер і надалі ми будемо постійно тестуватися системою, і якщо саме це ми спостерігаємо в разі маркетингових досліджень, підрахунку голосів виборців і т.д. (Clarke and Doel, 1994), то вся сфера споживання набуває характеру нескінченного референдуму, що конструюють «простір-час цільної операціональної симуляції соціального життя» [4, с. 76].

Брайан Тернер описує Постсучасне суспільство як «суспільство, в якому, крім іншого, культурні стилі стали змішаними, переплетеними і гнучкими, що запобігає будь-якій виразності та запобігає підтримці ієрархічних відмінностей» [9].

Постсучасна філософія відрізняється від будь-яких інших, тим, що вона може застосовувати реді-мейди як предмет філософської аналізи. В цій філософії не обов'язково звертатися до класичної онтологічної, епістемологічної проблематики. Б. Гройс наголошує на тому, що сучасна філософія лише виграє від того, що звертається до готових тем, проблем, що являють собою одні явища, наприклад, повсякденності, це так звані філософські реді-мейди. Таким чином, філософія протиставляється антифілософії. Але з боку антифілософії, філософія виглядає не-філософськи. Оскільки вона оперує заготовленими метафізичними матрицями, що штучно накладаються на реальність. І ось

ми бачимо як щось побутове опиняється в просторі мистецтва так само як побутове і повсякденне має опинитися в полі філософського розгляду/філософської уваги.

Така практика є застосовуваною в критичній масі інтелектуалів, а відповідно, вона може стати підґрунтям для соціально спрямованої дії. Вона може призвести до трансформації усталеної та узвичаєної дійсності, як і до нових шляхів розуміння та філософського переосмислення.

Література:

1. Агамбен Дж. Что современно? / Дж. Агамбен. Пер. с итал. – К.: ДУХ ІАІТЕРА, 2012. – 78 с.
2. Бадью А. «Маніфест філософії» // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://artinfo.ru/ru/news/main/Alain_Badiou-manifeste_pour_la_philosophie.htm#3
3. Бауман З. Индивидуализированное общество / Пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Логос, 2005. – 390 с.
4. Бодрийяр Ж. Фантомы сучасності (Фантомы современности / Жан Бодрийяр // Призрак толпы : [сборник работ в 2 ч.] / Карл Ясперс, Жан Бодрийяр . – М. : Алгоритм, 2008.
5. Грей Дж. Поминки по Просвещению // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.lomonosov-fund.ru/enc/ru/library:0128648>
6. Гройс Б. Искусство в 21-ом веке. От объекта к событию // Електронний ресурс. – Режим доступу: www.mmoma.ru/filemanager/download/23462/
7. Осборн П. Вигадка сучасного // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://syg.ma/@furqat/vymysiel-sovriemiennogho-iz-knighi-pitiera-osborna-libo-viezdie-libo-nikak-filosofia-sovriemiennogho-iskusstva>
8. Онфре М. Нещастя і велич філософії // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://censura.ru/articles/miseregrandeur.htm>
9. Тёрнер Б. Массовая культура, различие и стиль жизни / Б. Тернер // Контексты современности. Актуальные проблемы общества и культуры в западной социальной теории. Хрестоматия. – Казань, 2000. – 342 с.
10. Слотердайк П. Критика циничного розуму. / Петер Слотердайк; пер. с нем. А. Перцева; испр. изд-е. – Екатеринбург: У-Фактория, М.: АСТ. МОСКВА, 2009. – 800 с.
11. Giddens A. The consequences of modernity. –Staford (Cal.), 1990. – P. 133–138.
12. McDonagh, Martin. Three Billboards Outside Ebbing, Missouri (2017) // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.imdb.com/title/tt5027774/>
13. Trier, Lars von. Melancholia (2011) // Електронний ресурс. – Режим доступу: https://www.imdb.com/title/tt1527186/?ref=fn_al_tt_1

УДК 128:17 (092)(450)

Пономаренко В.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ П'ЕТРО ПОМПОНАЦЦІ НА ДУШУ ТА МОРАЛЬ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

В контексті сучасних проблем ставлення людини до людини досліджується доволі сміливий і оригінальний погляд на душу філософа епохи Відродження П'єтро